

Högskolan Kristianstad
291 88 Kristianstad
044-20 30 00
www.hkr.se

EXAMENSARBETE

Hösten 2012

Lärarytbildningen

Sång och musik i förskolan

- En sociokulturell studie kring pedagogers syn på sin professionella yrkesroll i musikaliska sammanhang

Författare
Elin Billgren
Johanna Nilsson

Handledare
Håkan Sandgren

www.hkr.se

Sång och musik i förskolan

- En sociokulturell studie kring pedagogers syn
på sin professionella yrkesroll
i musikaliska sammanhang

Abstract

Syftet med examensarbetet har varit att, utifrån kvalitativt inriktade intervjuer, undersöka hur verksamma pedagoger ser på sin professionella yrkesroll i musikaliska sammanhang. Med det sociokulturella perspektivet som teoretisk utgångspunkt. Resultatet påvisar att respondenterna ser sång och musik som ett betydelsefullt verktyg i förskoleverksamheten. Genom den musikaliska kontexten kan de både främja och stimulera ett flertal delar av det enskilda barnets utveckling. Samtliga deltagare i undersökningen anser således att deras roll i sammanhang av det här slaget är av stor vikt.

Hur respondenterna ser på sin roll och syftet bakom sången och musiken i förskolan skiljer sig till viss del beroende på om arbetet sker i en småbarnsgrupp eller storbarnsgrupp. Pedagogerna som arbetar med förskoleverksamhetens yngsta barn beskriver hur de framförallt sjunger välkända barnsånger för att skapa trygghet och lugn i gruppen. Pedagogerna som arbetar med de äldre barnen lägger däremot vikt vid att, i en musikalisk kontext, stärka det enskilda barnets självkänsla.

I undersökningen deltog fyra pedagoger från två olika förskolor i samma kommun, en med stor mångkulturalitet och flerspråkighet samt en med svenskt ursprung som majoritet. Resultatet visar att respondenterna som arbetar i mångkulturella barngrupp betonar hur sång och musik kan både främja och stimulera det enskilda barnets språkutveckling medan de två resterande respondenterna inte direkt berör musikens språkutvecklande aspekter.

Ämnesord: Det sociokulturella perspektivet, musiken i förskolan, barnets språkutveckling, mångkulturalitet.

Innehåll

1. Inledning.....	5
1.2 Bakgrund	5
1.3 Syfte och problemformulering	6
2. Teoretisk utgångspunkt	6
3. Litteraturgenomgång	8
3.1 Att lära i praktiken - en samverkan mellan sinnen, lek och kreativitet	8
3.2 Musikens betydelse för individen	9
3.2.1 Barns musikaliska utveckling i förskoleåldern	9
3.3 Individen och sången – hur och varför barn sjunger	11
3.4 En musikalisk förskoleverksamhet.....	12
3.4.1 Musikdidaktik i förskolan	13
3.4.2 Musikdidaktik i förskolan - ur ett historiskt perspektiv	14
3.4.3 Pedagogens roll i en musikdidaktisk verksamhet	15
3.5 Sammanfattning av litteraturgenomgång	16
4. Metod	18
4.1 Avgränsning och urval	18
4.2 Undersökningsgrupp	19
4.3 Insamlingsmetod	19
4.4 Bearbetning av det empiriska materialet.....	20
4.5 Etiska överväganden	21
5. Resultat och analys.....	21
5.1 Pedagog 1 – på småbarnsavdelningen.....	22
5.1.1 Att stärka barnens språkliga utveckling med sång och musik	22
5.1.2 Väsentligt bitar i den musikaliska yrkesutövningen	22
5.2 Pedagog 2 – på storbarnsavdelningen	23
5.2.1 Sång och musik skapar gemenskap, stimulerar språket och stärker självkänslan...	23
5.2.2 Musikaliska upplevelser som barngruppen får ta del av	24
5.2.3 Med enkla musikaliska verktyg kan man åstadkomma mycket	24
5.3 Pedagog 3 – på småbarnsavdelningen.....	25
5.3.1 ”Det är lättare att få barnen att koppla av med musik”	25
5.3.2 Att vara en lyhörd och uppfinningsrik pedagog.....	26

5.4 Pedagog 4 – på storbarnsavdelningen	26
5.4.1 Genom sång och musik stärks självkänslan – barnet lär sig att våga.....	27
5.4.2 Att inspirera och sprida glädjen för musiken vidare	27
5.5 Pedagogers syn på sin yrkesroll i musikaliska sammanhang	27
5.5.1 Pedagoger i musikaliska sammanhang - småbarnsavdelning	28
5.5.2 Pedagoger i musikaliska sammanhang – storbarnsavdelning	28
6.Diskussion	30
6.1 Resultatdiskussion.....	30
6.2 Kritisk analys av metod.....	34
6.3 Slutsats och sammanfattning	35
7. Referenslista	37
8. Bilagor	39

1. Inledning

I förskolans värld ska varje enskilt barn få möjlighet att använda sig av olika uttrycksformer så som exempelvis bild, rytmik, drama, rörelse, sång och musik (Skolverket, 2010). Men till vilken grad lever de verksamma pedagogerna upp till just det här specifika strävansmålet? Utgör estetiken en del av deras didaktiska utgångspunkter, och i så fall hur? Gottberg (2009) menar att om verksamheten genomsyras av ett estetiskt förhållningssätt påverkas det enskilda barnet till att engagera sig i sitt eget lärande. Barnet i fråga möter på så sätt inte den nya kunskapen iklädd en passiv roll, snarare uppstår en individuell och kreativ process. En process som belyser delaktighet, fantasi och upptäckten av personliga uttryckssätt (Gottberg, 2009). Intresset för studien ligger därför i hur pedagoger ute i förskoleverksamheten utnyttjar det här kreativa verktyget, men framförallt hur de ser på sin professionella yrkesroll i estetiska sammanhang?

1.2 Bakgrund

Vi är två blivande förskollärare som nu är i slutskedet av vår utbildning. Under lärarutbildningen har vi fått ägna en termin åt att specialisera oss inom ett särskilt ämne, kursen vi valde lade fokus på barns estetiska språk. Vi upplevde båda att kursen var nyttig för utvecklingen av vårt pedagogiska förhållningssätt, då vi fick utveckla en djupare förståelse för estetikens didaktiska syfte. Det var här vårt intresse för det estetiska i förskoleverksamheten började växa till liv och under VFU-perioden hittade vi en intressant problematik att grunda vårt examensarbete på.

Målet med kursens VFU var att i grupp planera och genomföra ett estetiskt projekt ute på valfria förskolor. Tillsammans planerade gruppen som vi ingick i en magisk och spännande teater, med reflekterande uppföljning i form av sagodans. Till teaterprojektet skrev vi en egen berättelse som belyste vardagliga problem som barnen möter och vi tillverkade fantastisk rekvisita som lämnades kvar på förskolan för att inspirera till lek. Till slut kom premiärdagen och vi var alla nervösa när vi steg in i förskolans lokaler. Barnen var glada över att vi var där, de hade längtat. Synd bara att deras entusiasm och glädje inte smittade av sig på pedagogerna. Under tiden som vi framförde vår teater satt de verksamma pedagogerna till synes ointresserade, försjunkna i egna tankar. Någon suckade lite lätt och kikade ut genom fönstret under hela föreställningen medan en annan tuggade tuggummi och

himlade lite smått med ögonen. För oss var det klart och tydligt att det estetiska inte tilltalade dem, främst med tanke på hur de valde att agera under föreställningen.

Det var utifrån den upplevelsen som det problematiska ämnet för vårt examensarbete började gro i våra tankar. I just det specifika ögonblicket stod det ganska klart för oss båda att det är pedagogens intresse som till största del avgör vilken estetisk dos som barnen tilldelas. Estetik är ett ämne som är väldigt svårt att frånga inom verksamheten. Det är något som existerar vare sig vi vill det eller inte. Sång, musik, bild och drama är bitar som aktivt ska användas i verksamheten oberoende av pedagogernas intresse. Hur väljer pedagogerna att integrera de olika estetiska språken i verksamheten? Ser de sig själva som viktiga verktyg i det lilla barnets kreativa utveckling?

Estetiska läroprocesser innefattar många viktiga bitar, men för ett examensarbete är ämnet allt för omfattande för att kunna besvara de frågor som vi är nyfikna på. Vi har därför valt att enbart lägga fokus på den estetiska grundpelare som vi känner störst intresse för.

1.3 Syfte och problemformulering

Syftet med vårt examensarbete är att belysa hur pedagoger inom förskoleverksamhet ser på användningen av sång och musik som en del av sin yrkesutövning.

- På vilket sätt anser pedagoger i förskolan att de i sin professionella yrkesroll kan främja och stimulera det enskilda barnets utveckling utifrån aktiviteter i sång och musik?
- Hur ser pedagoger i förskolan på syftet bakom aktiviteter i sång och musik? Skiljer synen sig beroende på vilken åldersgrupp arbetet sker i?
- Finns det skillnader i hur pedagoger ser på sin professionella yrkesroll i musikaliska sammanhang beroende på om förskolan är mångkulturell eller inte?

2. Teoretisk utgångspunkt

En teoretisk utgångspunkt som i stora drag betonar ett lärande i praktiken är det sociokulturella perspektivet vilket har Lev S Vygotskijs tankar som grund. Det är således en teori som innehåller bitar som stödjer examensarbetets problematiserade syfte. I *Lärande i praktiken* (2000) beskriver Säljö de tankar kring kunskapsutveckling som Vygotskij (1896 -

1934) etablerade under sin levnadstid. Utifrån det sociokulturella perspektivet sker lärande i sociala interaktioner och kontext. Säljö (2000) framför att kommunikation och språkanvändning utgör en central funktion och fungerar som en länk mellan barnet och dess omgivning. Det är i de yttre sociala sammanhangen som människan skapar sig ett råmaterial, vilket sedan bearbetas på ett individuellt inre plan. Det här kallar Vygotskij för internalisering (Säljö, 2000).

Det sociokulturella perspektivet som forskningsinriktning innebär således att den sociala miljöns betydelse för barnets utveckling står i fokus. Hur det enskilda barnet uppfattar något blir på så sätt inte väsentligt för en undersökning - kulturen, kommunikationen och det aktuella sammanhanget är däremot punkter som studeras och analyseras. Claesson (2007) menar framförallt att lärande sker när människan medverkar i sammanhang av olika slag. Hon påpekar även att pedagogiska forskare som utgår från det sociokulturella perspektivet ofta anser att det är pedagogens uppgift att arrangera de här sociala sammanhangen (Claesson, 2007). Så vilken syn har verksamma pedagoger på sin yrkesroll när det gäller musikaliska kontexter? Hur kan de forma sammanhangen som innefattar sång och musik på ett sådant sätt att det främjar och stimulerar det enskilda barnets utveckling?

I sitt kunskapsöverförande har människan utvecklat fysiska, intellektuella och språkliga redskap, som även kallas artefakter inom de sociokulturella ramarna. Vårt samspel med artefakterna är centralt för utveckling och lärande. Strandberg (2006) menar att det är när vi tänker och agerar som artefakterna används. Det kan exempelvis handla om ord, ritningar, pennor, papper och mönster. Utifrån examensarbetets problematiserade syfte kan man dra paralleller mellan Vygotskijs tankar kring artefakter och förskolans användning av sång och musik, där bland annat röst, toner, ljud, instrument, text, rytm, puls med mera fungerar som redskap som främjar och stimulerar barnets generella utveckling.

Vygotskij påpekar även vikten av människans kreativitet, han menar att ”kreativitet kallar vi en sådan mänsklig aktivitet som skapar någonting nytt, oavsett om det skapade är ett ting i den yttre världen eller en konstruktion av intellektet eller känslan” (Vygotskij 1995, s.11). Vygotskij kallar den kreativa förmågan hos människan för fantasi, han påpekar även att det inte går att skilja fantasi och verklighet åt, de samspelar med varandra på varierande sätt. Vygotskij menar även att kreativitet och fantasi är egenskaper som alla människor föds med.

3. Litteraturgenomgång

Examensarbetets forskningsunderlag kommer att belysa olika aspekter av sång och musik som är väsentliga för undersökningens syfte och frågeställning, med utgångspunkt i det sociokulturella perspektivet och Vygotskijs tankar kring kreativitet i barndomen. För att skapa möjligheter till att synliggöra hur pedagoger ser på sin yrkesroll i en musikalisk förskoleverksamhet kommer först en generell beskrivning av vilken inverkan sång och musik har på individen. Här presenteras forskning som rör barns kreativa och musikaliska utveckling under förskoleåldern. Litteraturen kommer också att belysa hur musikdidaktik tar sig i verksamheten, utifrån både en historisk och nutida aspekt. Didaktiska utgångspunkter som talar för hur pedagogens roll kan utspela sig i musikaliska sammanhang kommer också att belysas i litteraturgenomgången.

3.1 Att lära i praktiken - en samverkan mellan sinnen, lek och kreativitet

Ordet estetik har utvecklats ur det grekiska språket och betyder ”den kunskap man får genom sinnen” (Paulsen 1996, s.9). Att erfara med sina sinnen är grunden för det lilla barnets lärande. Vi lär känna både oss själva som individer och vår omvärld genom att leka med ljud, lukta, smaka, titta och röra på oss. Att förhålla sig till sin omgivning på det här sättet faller sig naturligt för det lilla barnet. På så sätt hör de estetiska fenomenen hemma i förskolans värld (Løkken, Haugen & Röthle, 2006). Paulsen (1996) och Gottberg (2009) menar att estetikens i dagens samhälle kännetecknas av praktiska ämnen så som exempelvis musik, drama, dans, bild och form. Gottberg (2009) tillägger även att estetikens praktiska ämnen involverar det enskilda barnet i sitt eget lärande. I läroprocesser av det här slaget får barnet knyta samman kunskap, känslor, upplevelser och erfarenheter till en meningsfull helhet.

Kreativitet och lek kan belysas ur ett sociokulturellt perspektiv, som tidigare nämndes föds vi alla med en kreativ förmåga (Vygotskij 1995). Det är genom den fantasifulla och kreativa processen som vi tolkar våra erfarenheter och känslor samt förenar dem med ett meningsfullt kontext. Grunden för kreativiteten, eller fantasin som Vygotskij benämner den, härstammar i barnets lek. Det är i leken som upplevelser tolkas och blommar ut, barnet intar en roll och dramatiserar fram ett händelseförlopp eller en historia (Vygotskij, 1995).

Även Törnquist (2006) belyser Vygotskijs tankar kring människans kreativitet i en generell mening i sin avhandling *Att iscensätta lärande – lärares reflektioner över det pedagogiska arbetet i en konstnärlig kontext*. Hon menar att enligt Vygotskij är det i den kreativa

aktiviteten som människan kan bli både kulturbärare och kulturskapare, vilket sker i ett växelspel mellan återskapande och nyskapande (Törnquist, 2006). Törnquist betonar även att Vygotskij menade att människans kreativa egenskaper utspelar sig antingen på ett inre eller yttre plan. På det inre planet utspelar sig en interaktion mellan fantasi, känsla och intellekt medan det yttre planet består av ett praktiskt handlande eller producerande av en kreativ tanke (Törnquist, 2006). Här kan man dra en parallell till Säljös (2000) beskrivning av Vygotskijs tankar kring den internalisering som sker i samband med individens lärande, en punkt som tidigare berörts i examensarbetet.

3.2 Musikens betydelse för individen

I *Musikvetenskap för förskolan* (2012) beskriver Riddersporre och Söderman olika musikaliska värderingar. De nämner bland annat den franska sociologen Bourdieu. Han menade att:

Musik är identitetsskapande både bland barn och vuxna. Vi klär oss med hjälp av kultur och musik. Vi människor väljer musik för att uttrycka vem vi känner oss som och vem vi vill vara (Riddersporre & Söderman 2012, s.39).

Inom ämnet musik finns det fler som instämmer kring Bourdieus musikaliska värderingar, bland annat Gottberg (2009) som beskriver vikten av musik i den unga människans liv. I musikens värld kan identiteten och självkänslan både hittas och prövas, även olika känslomässiga tillstånd kan utforskas. Att musiken är ett identifikationsobjekt menar även Jederlund (2002). Han anser att i musiken stärks känslan av bland annat vem man är som person oberoende vilken kulturgrupp du härstammar från (Jederlund, 2002). Uddholm (1994) är inne på samma spår när han diskuterar musikens betydelse för människan, han menar att vi tolkar musik olika framförallt på grund av våra unika personligheter, olika uppväxtmiljöer, skilda erfarenheter och upplevelser.

3.2.1 Barns musikaliska utveckling i förskoleåldern

Hur utvecklas barn musikaliskt? Finns det en koppling mellan den här musikaliska utvecklingen och pedagogers syn på sin roll i kontext som innefattar sång och musik? I sin beskrivning av barns musikaliska utveckling utgår Hammershøj (1997) från psykoanalytikern Erik H. Eriksons teori om barns emotionella och musikaliska utveckling. Vilket i det här stycket kommer att skildras utifrån fyra faser – spädbarnet, småbarnet, det yngre förskolebarnet samt förskolebarnet.

Fas 1 Spädbarnet: 0 – 1,5 år

Erikson menar i sin teori att barnets första livsfas till stor del bygger på utvecklingen av en grundläggande trygghet och tillit till andra människor, främst eftersom det lilla barnet inte kan tillfredsställa sina nödvändiga och elementära behov på egen hand. Det är även under sin första levnadstid som det lilla barnet utforskar och upptäcker sin omgivning genom att exempelvis lukta, smaka, känna, lyssna, titta. Det lilla barnet testar sig också fram och leker med rösten genom att framkalla en variation av ljud i form av bland annat joller, gråt eller andra olika känslouttryck. Erikson påpekar även det faktum att under den sensomotoriska fasen kan man som vuxen stimulera barnets ljudutveckling så att en större variation av ljud utvecklas. Det här kan exempelvis ske genom ett omväxlande röstläge, ett nyanserat tal och sång hos den vuxne (Hammershøj, 1997).

Fas 2 Småbarnet: ca 1,5 – 3 år

Småbarnet är ett aktivt och självständigt barn som kan flytta sig själv runt och utforska omvärlden utifrån egen önskan. Under den här fasen ligger barnens röstläge på olika nivåer, de talar i antingen en lägre eller högre ton. Som människa sjunger du bäst i det tonläge som du vanligtvis talar i, på så vis använder barn sin sångröst olika. Precis som under den sensomotoriska fasen är ljud en central punkt, fast när man talar om småbarnet syftar barnets ljudskapande till språket och den melodiska utvecklingen. När barnet är i ungefär tvåårsåldern börjar han eller hon spontansjunga, även om barnet inte kan återge en sång korrekt är det trots allt ett uttryck för de musikupplevelser barnet haft under sitt korta liv. Spontansången är i de flesta fall kopplat till den aktivitet barnen ägnar sig åt vid just det specifika tillfället, det är här som småbarnets intresse för sång och musik växer till liv (Hammershøj, 1997).

Fas 3 Det yngre förskolebarnet: ca 3 – 4 år

När barnet når den här utvecklingsfasen har han eller hon kunnat gå under en längre period, och det är nu kroppsmedvetenheten blir ett allt viktigare moment. Barnet lär sig att behärska sina motoriska färdigheter och tränar sin förmåga i att styra sina muskler. Barnets lek övergår till att vara av det mer sociala slaget, vilket tydligt visar sig i musikaliska aktiviteter. De yngre förskolebarnen hoppar, dansar och sjunger gärna tillsammans. Vilket inte sker i takt till musikens grundrytm, det är först vid fyra års ålder som barnets kroppsliga rörelser och melodiska sång kan börja stämma överens med musikens grundläggande rytmik och puls. Barnen benämns då för att vara synkrona (Hammershøj, 1997).

Fas 4 Förskolebarnet: ca 5 – 6 år

I leken övergår förskolebarnet från att använda sig av musik på ett lekfullt sätt till att bli mer medveten kring återskapandet av den. Barnet lyssnar på musiken och vill gärna höra sin favoritlåt om och om igen. Genom att upprepat lyssna på låten lär sig barnet att återge den perfekt. Ett allt större intresse för reproduktion uppvisas i barnets musikaliska utveckling. Men trots det faktum att barnet erövrat en musikalisk reproduktionsförmåga betyder inte det att improvisationen glömts bort helt, barnet upplever vid den här åldern fortfarande en stor glädje i att improvisera med sång och musik. Barnet kan även kombinera sin sång med olika instrument så som trummor, rytminstrument och marimbor (Hammershøj, 1997).

3.3 Individen och sången – hur och varför barn sjunger

Jernström och Lindberg (1995) menar att sången i allmänhet har stor betydelse för människan, att sjunga är ett sätt att uttrycka sig själv och sina känslor. Sången har även en positiv och hälsobringande inverkan på människan. När vi sjunger tillsammans uppstår glädje och en fin gemenskap i gruppen. Jederlund (2002) är inne på samma spår men tillägger att det är i sången som vårt intresse för musik växer till liv, det är även här som vi oftast lär oss nya ord på ett främmande språk så som exempelvis engelska.

I *Den musiska människan* (2005) beskriver Bjørkvold hur barnets sångröst och spontana sång ter sig under förskoleåldern, han menar att den första formen av spontansång som barnet använder sig av kallas för amorf. Den är fri och följer ingen given struktur, den amorfa spontansången kan kännetecknas av det lilla spädbarnets ljudlekar som innefattar exempelvis gurglande eller lek med olika ljud och tempo.

Den andra formen av liknande spontansång benämner Bjørkvold som färdigsång, vilket innebär att barnet använder sig av ett material som bygger på tidigare välkända sånger och den musik som barnet träffat på i sin omgivning. Den tredje och sista kallas för formelsång, en typ av spontansång som utnyttjas i syfte att kommunicera med andra barn i framförallt leken. Den här fasen i spontansången infaller när barnet är i ungefär två till tre års ålder, vilket är den period i barnets liv då han eller hon börjar leka med andra barn på riktigt. Den färdigsång som barnet samlat på sig vävs nu in i den interagerande leken och omvandlas till nya former utifrån barnets egna påhitt och improvisation (Bjørkvold, 2005).

3.4 En musikalisk förskoleverksamhet

Det finns en mängd olika och varierande uttryckssätt som människan använder sig av för att tolka och bli tolkade på. Musik är ett kommunikationssätt i sig, ett språk som svetsar samman människor från olika kulturer och etniska grupper. Det är ett universellt språk som förmedlar skilda budskap och känslor, allt med utgångspunkt i toner, rytmer och rörelser (Vesterlund, 2003). Vesterlund påpekar att ”musik skapar glädje och dans. Glädje och dans skapar rörelse. Rörelse skapar koordination. Koordination skapar förståelse. Förståelse skapar ord. Ord skapar mening. Mening skapar ett språk” (Vesterlund 2003, s.8).

Att musik och sång är väsentliga delar av vårt kulturarv och ett universellt språk påpekar även Bjørkvold. Han menar också att musik är att kommunicera, uppleva, dansa och att uttrycka sig själv (Lindqvist, 1996). Utifrån Bjørkvolds syn på den musikaliska världen går det att dra en tydlig koppling till läroplanen för förskolan. Här finns strävansmål som pekar mot att varje enskild individ ska få möjligheten att uppleva olika uttrycksformer, känslor och stämningar genom bland annat musik och sång (Skolverket, 2010).

Gällande variationen av människans uttryckssätt kan man även dra en parallell till Reggio Emilia. I *Musik och språk* (2002) framför Jederlund en väsentlig punkt i den här specifika pedagogiska filosofin. Grundaren Loris Malaguzzi myntade det centrala inom Reggio Emilia pedagogiken i ett berömt citat, där han påpekade att barn har över hundra språk men att de berövas på nittionio. De hundra uttryckssätten innefattar både verbala och icke-verbala språk så som exempelvis lekspråk, dans, ljud, form, känslouttryck, rytmiska ramsor, poesi, bild, sång och musik. Även Häikiö belyser den pedagogiska inriktningen i sin avhandling *Barns estetiska läroprocesser* (2007), hon berör också Malaguzzis tankar kring hur de kreativa elementen och uttryckssätten bör användas i förskolans värld. Han menade att barnets hundra språk är av ytterst betydelse i deras utveckling, i sina uttryckssätt lär sig barnet att använda sin fantasi och i kunskapandet synliggörs det kompetenta barnet. Relationer, samarbete, dialoger och ett undersökande arbetssätt är enkla ord som sammanfattar verksamheten och betydelsen av kreativa uttryckssätt (Häikiö, 2007).

I *Småbarns utevistelse* (2000) beskriver Granberg hur sång och musik kan främja det enskilda barnets utveckling, hon menar bland annat att läs - och skrivförmågan stimuleras och att nya ord och begrepp erövrar i samband med sången. Barnet skaffar sig även en bredare förståelse för vad orden betyder och när rörelser förekommer i samband med sången och musiken tränar

barnet sin motorik, koordination och koncentrationsförmåga (Granberg, 2000). Även Sundin (1995) menar att sång och musik stimulerar barnets språk samt begreppsbildning.

Jederlund (2002) beskriver liknande tankar gällande musikens inverkan på barnets utveckling, i sin beskrivning utgår han från Berit Schaub's dokumenterade arbete. Hennes fynd visar att rytmen i musiken kan främja barns språkinlärning:

Genom att arbeta rytmiskt med ordet med hjälp av en trumma ger vi barnet möjlighet att upptäcka ordets struktur. Eftersom trumslagen stimulerar rörelsesinnet kan vi förstärka ordet med rörelser (Jederlund 2002, s.104).

3.4.1 Musikdidaktik i förskolan

Musikdidaktik innefattar de val en pedagog gör gällande den musikaliska verksamheten. Vad ska barnen erbjudas inom sång och musik? I arbetet med förskolebarn beskriver Ferm Thorgersen (2012) att musikdidaktisk kompetens till stor del handlar om hur planering, genomförande, värdering och dokumentation skapar förutsättningar för det enskilda barnets musikaliska utveckling. Hon påpekar även att de didaktiska frågorna är av yttersta vikt att förhålla sig till – vad, hur och varför? I förskolans musikaliska verksamhet är det viktigt att som pedagog träda in i barnens livsvärldar, möta dem och skapa möjligheter för dem att dela sina musikaliska erfarenheter men även att få chansen att erövra nya. Det är på så sätt viktigt att barnen får använda alla sina sinnen och att de upplever ett meningsfullt skapande genom att uttrycka sig med och genom musik (Ferm Thorgersen, 2012).

I *Musikspråka i förskolan – med rytmik, musik och rörelse* (Vesterlund, 2003) beskrivs liknande tankar kring musikdidaktiken i förskolan. Vesterlund (2003) påpekar att den musikaliska processen startar i barngruppen. I en musikdidaktisk verksamhet krävs en kompetent och lyhörd pedagog som tar till vara på och utgår från barnens kreativa och fantasifulla sinne. I det här arbetet blir det på så sätt viktigt att individualisera, varje enskilt barn måste få möjligheten att delta i den musikaliska verksamheten utifrån sina egna förutsättningar. Vesterlund (2003) nämner även att det väsentligaste under musikstunder är den delade glädjen i barngruppen. Dels för själva upplevelsen i sig men också för att det enskilda barnets språkliga förmåga tränas. Vesterlund menar kort och gott att man lär när man har roligt (a.a.)

Uddén förespråkar också musikdidaktiken i sin avhandling *Musisk pedagogik med kunskapande barn – vad Fröbel visste om visan som tolkande medel i barndomens studiedialog* (2001), där hon definierar didaktiken i en prövande, lekfull och improviserande

klang. I en musikaliskt utformad verksamhet används sång, musik och rytmik för att främja barns kunskapande. Verksamheten tilltalar och inspirerar barnen menar Uddén (2001), främst för att den skapar en känsla av interaktion och delaktighet hos gruppmedlemmarna. Hennes slutsats pekar åt att en musikinspirerad didaktik skulle kunna främja och stödja det enskilda barnets lärande och utveckling. Här tilldelas de en möjlighet att erövra nödvändiga kommunikationsmedel och uttryckssätt för att förklara sig och för att förstå sin omvärld, det leder även till en god språklig utveckling (Uddén, 2001).

3.4.2 Musikdidaktik i förskolan - ur ett historiskt perspektiv

Förskolan har en lång tradition av att väva in det fria estetiska skapandet i verksamheten, Holgersen (2012) beskriver framförallt hur musiken och andra estetiska pusselbitar anammades och blev en självklar del av verksamheten. Utgångspunkten för förskolan som den ser ut idag är Friedrich Fröbel (1782 – 1852), den tyske pedagogen och upphovsmannen till barnträdgården. Grundtanken bakom Frøbels pedagogiska verksamhet byggdes på Rousseaus, Schillers och Pestalozzis tankar kring uppfostran som präglades av både frihet och självbestämmande.

Fröbel tog i sin pedagogiska verksamhet hänsyn till det skapande barnet, den generella utvecklingen hos barnet och lekens betydelse. Under sin verksamma period införde även Fröbel sånger och sånglekar i förskoleverksamheten, meningen var framförallt att ge barnen kunskap om de sociala och moraliska normer som existerade vid den här tiden. I sitt musikaliska material försökte Fröbel väva samman musik och texter med ett välvalt pedagogiskt innehåll (a.a).

I sin avhandling tar även Uddén (2001) upp Frøbels tankar kring samspelet mellan barnets utveckling och musiken. Denne lägger i sin pedagogik fokus på barnets lek som ett uppfostringsmedel, ”Frøbels idé var att bemöta barnen på deras naturliga sätt att lära, nämligen att leka med dem” (Uddén 2001, s. 146). Fröbel menade även att barnets lek skulle ha rika inslag av både sång och rörelselekar. Genom det får barnet en naturlig grund för språket, livserfarenheter och en uppfattning om sig själv samt sin omvärld. Rent generellt påpekade Fröbel att rörelselekarna i sig även främjar och stärker kropp, händer, fötter, ben och armar. Kort sammanfattat utgick alltså Frøbels musikpedagogiska tankar från det faktum att barnet erövrar språket, förmågan att uttrycka sina tankar och förstå sin omvärld genom rytmisk rörelseväxling och sång (Uddén, 2001).

3.4.3 Pedagogens roll i en musikdidaktisk verksamhet

Det finns olika tankar och teorier om pedagogens roll i en musikdidaktisk verksamhet, bland annat Uddholm (1993) påpekar att en pedagogisk yrkesroll innebär att agera som vägvisare. Han menar även att rollen som pedagog inte är en titel utan att det handlar om ett förhållningssätt. Gällande samspelet mellan sången, musiken och vägvisaren menar Uddholm (1993) att det är viktigt att utnyttja de musikaliska kvaliteter som en själv besitter. Huvudsaken är att barngruppen får utlopp för sitt behov att uttrycka och uppleva genom sång och musik.

Alla pedagoger kan målmedvetet använda sig av musik i sitt arbete. Även om du upplever dig som en kraxande kråka, inte vet vad som är upp och ner på ett piano och alltid trampar din danspartner på fötterna, har du ändå alla förutsättningar att arbeta med musik. Men det krävs att du brukar det du kan, och inte uppgivet sätter dig ner och grubblar på allt du inte kan. Utifrån min syn på människan och pedagogens roll finns det ingen färdig musikmetodik. Den växer istället fram utifrån gruppens behov och pedagogens förutsättningar. Din metod är alltså unik (Uddholm 1993, s. 52).

Även Jernström och Lindberg (1995) är inne på samma spår gällande pedagogens roll i en musikdidaktisk verksamhet, de menar precis som Uddholm (1993) att man inte alls behöver vara en expert på sång och musik i sin professionella yrkesroll. Huvudsaken är att man vågar släppa fram de musikaliska verktyg man besitter, även om de så är av det enkla slaget. Det viktiga är att ha roligt med musiken, på så sätt tillåts den kreativa processen att bli både annorlunda och spännande. De menar även att det är viktigt att väva in musiken i både naturliga och vardagliga sammanhang i förskolan, och att det är barnets bakgrund som avgör hur det musikaliska arbetet utspelar sig (Jernström & Lindberg, 1995).

Vesterlund (2003) diskuterar också det faktum att barnets intresse och bakgrund avgör hur den musikaliska verksamheten utspelar sig. På så sätt behöver den musikaliska processen ha ett fritt spelrum där det finns utrymme för barngruppens fantasifulla idéer, vilket i sig kräver en öppen och lyhörd pedagog. Vesterlund (2003) menar även att i en musikdidaktisk verksamhet är improvisation nyckelordet då allt handlar om att våga utforska, hitta egna lösningar och leta efter nya metoder och arbetssätt. Hon förklarar också att som pedagog har du tre möjligheter att välja mellan när du leder barn i musikaliska aktiviteter. Antingen kan du leda dem med enbart sången, kompa på valfritt instrument eller kan du använda dig av inspelad musik på cd. Viktigast är dock att du väljer det arbetssätt där du upplever störst trygghet.

Sundin (1995) betonar hur pedagoger, i musikaliska sammanhang, kan skapa möjligheter till att införliva trygghet och förtroende hos barnen, träna samarbetsförmågan samt skapa en god

gruppkänsla. Sundin menar även att en förskolepedagog kan väva in sitt eventuella intresse för musik i sitt arbete. Han belyser även det faktum att pedagoger inte behöver ha en stor omfattning av musikaliska färdigheter och verktyg, utan med hjälp av enkla medel kan en tillfredsställande och inspirerande musikalisk miljö etableras. Det viktigaste är att pedagogen besitter en stor nyfikenhet för allt vad sång och musik innefattar – det vill säga, samma nyfikenhet som det lilla barnet uppvisar. Åsikter kring sång och musik i förskolan som stämmer överens med vad Uddholm (1993) samt Jernström och Lindberg (1995) framför.

Men vad behöver man som pedagog tänka på när man leder en barngrupp i musikaliska aktiviteter? Vesterlund har i *Musikspråka i förskolan* (2003) lagt fram fyra punkter som hon anser vara viktiga när pedagoger leder förskolebarn i sång och musik. Första punkten är *trygghet*, för att man som pedagog ska känna sig trygg i den musikaliska aktiviteten är det viktigt att utgå från sin egen personliga repertoar. Införliva en igenkännande stämning under musikstunden genom att upprepa exempelvis sånger ofta. Introducera nya sånger när både pedagogen och barnen känner sig redo för det. Den andra punkten är *glädje*, Vesterlund menar här att det är viktigt att visa glädje inför det man gör, på så sätt vinner pedagogen barnens intresse och hans eller hennes goda inställning till sång och musik smittar av sig. Tredje punkten berör *tydlighet*, vilket är särskilt viktigt vid introduktion av nya moment inom sång och musik, upprepa många gånger och på flera olika sätt. Särskilt viktigt blir det här om barngruppen är flerspråkig, Vesterlund menar att många gånger är det till synes kroppsspråket som förmedlar budskapet bäst. Fjärde och sista punkten belyser den pedagogiska *planeringen*, där Vesterlund påpekar att en välstrukturerad planering är av stor vikt när man leder barn i sång och musik. På så sätt kan man som pedagog anpassa aktiviteten efter barngruppens förutsättningar på ett detaljrikt sätt. Trots det bör man vara flexibel och inte fastna i planeringens upplägg allt för mycket, det kanske utvecklas nya idéer hos barnen under aktivitetens händelseförlopp. Ta vara på dem och visa nyfikenhet inför det barnen har att tillägga (a.a.)

3.5 Sammanfattning av litteraturgenomgång

Examensarbetet har sin teoretiska utgångspunkt i det sociokulturella perspektivet som bygger på Lev S Vygotskijs tankar kring människans kunskapsutveckling. Vygotskij menade i sin teori att allt lärande sker i sociala kontexter och han betonade även vikten av barnets lek och kreativitet. I en estetisk läroprocess, så som sång och musik, sker ett samspel mellan barnets lek, medfödda kreativitet och kroppens sinnen. Det är i det här samspelet som vi tolkar våra

erfarenheter och känslor samt placerar dem i ett meningsfullt sammanhang (Säljö, 2000; Vygotskij, 1995).

Examensarbetets problematisering berör ämnet sång och musik, och många forskare står eniga kring vilken betydelse musikaliska aktiviteter har för människans utveckling. Riddersporre och Söderman (2012) framför den franska sociologen Pierre Bourdieus tankar, han menar att musik är identitetsskapande för unga människor. Vi väljer musik för att uttrycka vårt inre och vår personlighet. Även Gottberg (2009) och Jederlund (2002) belyser liknande åsikter gällande människan och musiken.

Den musikaliska utvecklingen startar tidigt i livet, vilket är något som Hammershøj (1997) belyser genom att använda sig av Erik H. Eriksons teori. Han utgår från fyra faser – spädbarnet, småbarnet, det yngre förskolebarnet och förskolebarnet. Det lilla spädbarnet leker med rösten och frambringar nya ljud, småbarnet använder sig av språket, melodin och det aktuella sammanhanget de befinner sig i för att skapa spontansång. Fasen som belyser det yngre förskolebarnet syftar till den glädje barnet upplever när han eller hon ingår i musikaliska sammanhang med andra, även en medvetenhet kring musikens rytm och puls börjar växa till liv. Förskolebarnet finner ett stort intresse för att återskapa och reproducera musik, vid den här åldern kan barnet även kombinera sin sång med diverse instrument.

I diskussionen kring sång menar både Jernström och Lindberg (1995) samt Jederlund (2002) att människans sång är ett sätt att uttrycka sig själv och sitt inre, det främjar även vår språkliga utveckling. Gällande barns sångröst belyser Bjørkvold (2005) spontansångens tre inriktningar – amorf, färdigsång och formelsång. De tre inriktningarna klargör de olika sångformer som infinner sig i utvecklingen av barnets sångröst och musikalitet.

Litteraturgenomgången belyser även hur sång och musik främjar det enskilda barnets utveckling, Vesterlund (2003) menar att i musikaliska sammanhang stimuleras framförallt barnets rörelse - och koordinationsförmåga och språkliga utvecklingsprocess. Granberg (2000) samt Sundin (1995) delar liknande tankar med Vesterlund, även de påpekar hur språket främjas i musikaliska kontexter. I samband med sång och musik tränar det enskilda barnet även sin motorik, koordination och koncentrationsförmåga. Jederlund (2002) belyser Berit Schaub's dokumenterade arbete som påvisar ett liknande resultat.

Det finns mycket som påvisar att sång och musik främjar barnets utveckling, men hur väver pedagoger in det musikaliska i verksamheten på bästa möjliga vis? I *Musikvetenskap för*

förskolan (2012) klarlägger Ferm Thorgersen ett par kriterier för en musikdidaktisk förskolemiljö. Hon menar att det är viktigt att träda in i barngruppens livsvärldar, möta dem och utifrån det skapa musikaliska tillfällen där barnen kan få dela sina tidigare erfarenheter i sång och musik med de andra i gruppen men också få chansen att erövra nya färdigheter. Även Vesterlund (2003) menar att sång och musik i förskolan bör utgå från barngruppen, där deras tidigare erfarenheter och aktuella intressen avgör hur de musikaliska sammanhangen utspelar sig. Uddén (2001) framför i sin avhandling ett historiskt perspektiv där hon belyser hur Freidrich Fröbel banade väg för sång och musik inom förskoleverksamheten. Han ansåg att i musikaliska sammanhang grundläggs språket, livserfarenheter erövrats och barnet skapar sig en uppfattning om sig själv och sin omvärld.

Uddholm (1993), Jernström och Lindberg (1995) samt Sundin (1995) för i sin litteratur en diskussion kring hur de anser att pedagogens roll ter sig i kontext som innefattar sång och musik. De påpekar att det är av ytterst vikt att vara nöjd med de verktyg man bemästrar, som pedagog behöver man inte vara ett musikaliskt geni för att kunna arbeta i en musikdidaktisk verksamhet. Vesterlund (2003) lägger fram fyra punkter som hon anser vara viktiga kvaliteter hos en pedagog som arbetar med sång och musik – *trygghet* i sitt musicerande med barngruppen, *glädje, tydlighet* i sitt framförande och en *välstrukturerad planering* med plats för anpassning utifrån barnens eventuella intressen.

4. Metod

I den här delen av examensarbetet redogörs för hur insamlingen av empiriskt material har gått till, där syftet var att fastställa ett resultat gällande examensarbetets aktuella frågeställning. Hur ser pedagoger på sin professionella yrkesroll i musikaliska sammanhang?

4.1 Avgränsning och urval

Undersökningen syftar till att studera hur pedagoger i förskoleverksamheten ser på sin professionella yrkesroll i musikaliska sammanhang. Inför insamlingen av det empiriska materialet har *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna* (2000) skriven av Denscombe varit en stor hjälp, han menar att bra forskning grundar sig på ett lämpligt och noga utvalt tillvägagångssätt för de undersökningsaspekter som ligger i fokus. För att få en så omfattande, välstrukturerad och fullständig data som möjligt kommer insamlingen av material att basera sig på intervjuer. Det genom att vi kan följa upp intervjupersonernas svar med spontana följdfrågor.

4.2 Undersökningsgrupp

Denscombe (2000) menar att i en intervjustudie sker oftast medvetna val gällande urvalet av deltagare. Intervjupersonerna deltar utifrån det faktum att de har specifik kunskap och erfarenhet kring studiens problemområde. För att besvara examensarbetets frågeställning och finna ett relevant resultat kommer studiens intervjuundersökning därför att grunda sig på fyra verksamma förskollärare. Intervjuerna kommer att äga rum ute på två olika förskolor i kommunen, på varje förskola kommer två förskollärare delta. En som arbetar med de äldre barnen och en som arbetar med de allra yngsta, på så sätt kan studiens resultat belysa hur pedagoger ser på sin roll i musikaliska aktiviteter som rör förskolebarnens alla åldrar. Kan det till och med vara så att undersökningen visar att synen på den pedagogiska rollen skiljer sig beroende på vilken åldersgrupp arbetet sker i? Samt om förskolan är mångkulturell eller inte?

4.3 Insamlingsmetod

Den kvalitativa forskningen, som det här examensarbetets undersökning grundar sig på, innebär att datainsamlingen sker genom verbala intervjuer och tolkande analyser (Patel & Davidson, 2011; Denscombe, 2000). Kvale (1997) menar att den kvalitativa forskningen är sammankopplad med en social syn på kunskap, verklighet, sanning och mening – således rör sig en kvalitativ forskning om att tolka meningsfulla relationer.

I studien kring hur pedagoger ser på sin roll i musikaliska sammanhang utgår vi från den kvalitativa forskningen för att, utifrån frågeställningen, få ett så relevant och nyanserat resultat som möjligt. Denscombe (2000) påpekar att det finns likheter mellan en konversation och en intervju, trots det innefattar intervjun betydligt mer än en vardaglig konversation. En intervju äger rum för att undersöka ett specifikt ämne. Denscombe menar att vid ett intervjutillfälle som sker i forskningssyfte existerar särskilda antaganden och kunskaper kring en specifik situation, tillfället är även arrangerat och sker inte av slumpen. Intervjun följer också någon slags dagordning som forskaren fastställt, och det som sägs protokollförs och dokumenteras för att användas vid ett senare tillfälle av forskaren (Denscombe, 2000).

När forskaren har bestämt sig för att använda intervjuer, innebär det vanligtvis att han eller hon anser att undersökningen – med det speciella projektets syfte i åtanke – tjänar på att erhålla material som ger mer djupgående insikter i ämnet, men som bygger på information från ett färre antal informanter (Denscombe 2000, s. 132).

Insamlingsmetoden faller inom ramarna för en semistrukturerad intervju, med det menas att intervjuaren har ett färdigt protokoll med ämnen som ska beröras och diskuteras. Intervjuaren är dock flexibel när det gäller bland annat protokollets ordningsföljd och låter den intervjuade utveckla sina svar till en mer utförlig nivå. Frågorna är öppna och här finns även plats för spontana följdfrågor från intervjuaren. De semistrukturerade intervjuer som vi kommer att genomföra har även en personlig prägel, vilket innebär ett möte mellan forskaren och informanten (Denscombe, 2000).

Enligt Häger (2001) kännetecknas öppna frågor av att den intervjuade får möjlighet till att förklara och utveckla sina svar. Den här typen av frågor inleds ofta med ord som vad, hur eller varför. I *Intervjuteknik* (2001) beskriver Häger även vad som är viktigt att tänka på som intervjuare, han menar att det är väsentligt att ha ett frågeformulär som tar upp och lägger fokus på de frågor som är väsentliga för undersökningens syfte.

För att få en beständig och fullständig dokumentation av datainsamlingen har ljudupptagningar använts i samband med intervjuerna. Denscombe (2000) menar att den här dokumentationsmetoden är att föredra, men att den medför en liten negativ aspekt. Ljudupptagningen fångar enbart det talade ordet och missar de ickeverbala uttryck som kan uppkomma under intervjutillfället. Utifrån den faktorn kommer undersökningens ljudupptagningar att kompletteras med fältanteckningar, vilket rekommenderas av Denscombe (2000).

4.4 Bearbetning av det empiriska materialet

Efter de fyra intervjuerna var genomförda lyssnade vi på det material som blivit insamlat, och kollade igenom de fältanteckningar som skrivits ned under intervjuprocessen. På så sätt fick vi med den data som ljudupptagningen inte kan fånga, det vill säga exempelvis kroppsspråket och eventuella ansiktsuttryck hos intervjudeltagaren. Därefter avlyssnades materialet ännu en gång, samtidigt som det transkriberades. Denscombe (2000) menar att en transkription av data är en ansträngande och tidskrävande process, men genom utskriftsarbetet blir samtalsinnehållet synligt och lätt att arbeta med. Efter det att intervjumaterialet och fältanteckningarna blivit transkriberade sattes insamlad data i relation till studiens frågeställning. Det vill säga, på vilket sätt anser pedagoger i förskolan att de i sin professionella yrkesroll kan främja och stimulera det enskilda barnets utveckling utifrån aktiviteter i sång och musik? Och hur ser pedagoger i förskolan på syftet bakom aktiviteter i sång och musik? Skiljer synen sig beroende på vilken åldersgrupp arbetet sker i?

Intervjuerna bearbetades och de delar som ansågs vara relevanta för frågeställningen lyftes ut och analyserades. De ledord som kännetecknade och definierade intervjudeltagarnas individuella syn på sin professionella yrkesroll i musikaliska sammanhang punktades upp och ställdes mot varandra. Således kunde vi urskilja eventuella likheter och skillnader samt

4.5 Etiska överväganden

Inför intervjustudien har deltagarna fått ta del av en skriftlig information gällande bland annat undersökningens syfte, hur intervjuerna kommer att gå till och hur materialet kommer att hanteras. I den skriftliga informationen framförs även vikten av att både förskolornas och pedagogernas identiteter hanteras som konfidentiell information - namn, ålder eller annan privat information kommer således inte att nämnas i examensarbetets text.

I informationen, som undersökningens deltagare fick ta del av innan de intervjuades, har vi tagit hänsyn till de fyra forskningsetiska regler som Patel och Davidson (2011) tar upp i forskningsmetodikens grunder, regler som de hämtat från Vetenskapsrådet. *Informationskravet* innebär att examensarbetets forskare ska informera deltagarna om undersökningens syfte, inom forskningens ramar ska även *samtyckeskravet* respekteras. Det vill säga att deltagaren själv äger rätten till att bestämma om han eller hon vill medverka i studien. Viktigt att ta med är också *konfidentialitetskravet*, vilket innefattar att undersökningens forskare ska värdera deltagarnas eventuella önskan om att vara konfidentiella högt. Sist påpekar Patel och Davidson (2011) att den fjärde forskningsetiska principen kallas för *nyttjandekravet*, den här regeln innebär att den insamlade datan som berör enskilda personer enbart får användas för forskningsändamål (Patel & Davidson, 2011).

5. Resultat och analys

Efter intervjuerna har studien nu ett insamlat material som belyser hur pedagogerna ser på sin professionella roll i musikaliska sammanhang. Intervjuerna klarlägger ett flertal intressanta infallsvinklar gällande en musikalisk verksamhet, som tidigare beskrivits i texten har väsentlig data valts ut, satts i relation till den aktuella frågeställningen och analyserats. Avsnittet kommer på så vis att inledas med undersökningens resultat, vilket kommer att redovisas i fyra avsnitt – ett avsnitt för varje pedagog.

Intervjuerna genomfördes som sagt på två olika förskolor, och sammanlagt var det fyra förskollärare som deltog. Pedagog 1 och 2 arbetar på en flerspråkig förskola medan pedagog 3 och 4 är verksamma på en förskola där majoriteten är svenska barn. Examensarbetets frågeställning berör inte enbart hur pedagoger ser på sin roll när det gäller sång och musik utan den tar även upp om den här synen skiljer sig beroende vilken åldersgrupp arbetet sker i. En fråga som också kom att behandlas var om det går även urskilja om det finns olikheter i hur pedagogerna ser på sin professionella yrkesroll i musikaliska sammanhang beroende på vilken förskola arbetet sker i.

5.1 Pedagog 1 – på småbarnsavdelningen

Pedagog 1 beskriver att hon nästan alltid lyssnar på musik i det egna hemmet, särskilt med tanke på att hon har egna barn. Dagens barnprogram innehåller nämligen mycket musik, påpekar hon. Och med tanke på att hon jobbar på en småbarnsavdelning så väver hon in sina musikaliska erfarenheter i arbetet med barnen. På just den här småbarnsavdelningen sjunger de mycket, främst i lugnande syfte; exempelvis vid blöjbyte, inskolning, om det är stimmigt i barngruppen eller när barnen är ledsna. Genom sång och musik menar hon att de kan få barnen att lägga fokus på annat, ”så musiken har ju rätt stor betydelse på en småbarnsavdelning, det är bara att sätta på bandspelaren om det är stimmigt så samlas de direkt och börjar att dansa”.

5.1.1 Att stärka barnens språkliga utveckling med sång och musik

Gällande hur sång och musik kan främja och stimulera barns utveckling menar pedagog 1 att de främst stärks språkligt. Småbarn lyssnar gärna under en sångsamling, de tar in det som sjungs och lagrar det för senare användning. Hon menar därför att det är viktigt att pedagogerna på den här avdelningen är konkreta och tydliga när de sjunger, vilket oftast sker genom sångkort som distinkt visar vad de sjunger om. Här uppstår en språkförståelse hos det enskilda barnet, när sedan sången och rörelserna faller på plats stärks ju självkänslan. Hon berättar även att de på den här småbarnsavdelningen använder sig av enkla instrument i form av äggmaracas, att skaka och skapa ljud tycker de små barnen är jätteroligt.

5.1.2 Väsentligt bitar i den musikaliska yrkesutövningen

När det gäller sin pedagogiska roll i musikaliska sammanhang förklarar hon att stimuleringen av barnens språkliga utveckling alltid är en prioritet, främst på grund av att barnen inte har ”svenskan i hemmet”. På så sätt fungerar sången och musiken som en gemensam

kommunikationsväg mellan pedagogerna och barnen. Det är även av stor vikt att som pedagog visa glädje inför sången och musiken, att ständigt uppmuntra barnen till att sjunga:

Vi har en liten ett-åring som inte säger någonting, men när han gör det här ”...akta dig, akta dig” (Pedagogen visar rörelserna ur ”*Lilla snigel*”) då visar han att han vill att vi ska sjunga den. Och han blir helt salig när vi börjar sjunga, det är precis som han talar om för oss att det är skönt att vi förstod vad han menade. Det ser man i ögonen!

Viktigt är också att utnyttja det faktum att sång och musik införlivar en trygghetskänsla hos de här små barnen, det hela går nämligen ut på att anpassa sin pedagogiska roll utifrån barngruppens behov menar hon. Om ett eller flera barn är ledsna så väljer man kanske att sjunga en lugn låt som tröstar, istället för en pigg och glad sång. Det är den aktuella situationen som avgör hur de musikaliska tillfällena utspelar sig, och hur jag behöver vara som pedagog menar hon.

5.2 Pedagog 2 – på storbarnsavdelningen

I intervjun förklarar pedagog 2 att hon gärna plockar fram sina gamla vinylskivor hemma. Med tonerna från den något äldre musiken skapar hon en känslomässig stämning att bara finnas i. Hennes intresse för sång och musik tar hon med sig in i verksamheten, exempelvis genom att utnyttja vilostunden efter lunch till att skapa olika stämningar hos barnen med hjälp av den egna sångrösten. Hon tycker även att det är oerhört viktigt att ofta sjunga med barngruppen, främst för att det är en tradition. Att låta barnen ta del av den svenska sångskatten är lite av en allmänbildning plus det faktum att läroplanen har upplevelser inom sång och musik som ett strävansmål.

5.2.1 Sång och musik skapar gemenskap, stimulerar språket och stärker självkänslan

Hon påpekar att hon har mycket erfarenhet av att sång och musik stimulerar det enskilda barnets språkliga utveckling, barnen hämtar nya ord och begrepp från sångernas texter. Den nya språkliga erövringen använder de sig sedan av vid andra tillfällen. Här menar hon att ett barn kan använda sig av exempelvis en låttitel för att beskriva ett objekt, på så sätt kan ett lamm benämnas för ”*Bä, bä vita lamm*” istället.

Hon beskriver också hur musikaliska upplevelser kan skapa gemenskap i barngruppen, och menar på att barngruppen hon arbetar i för tillfället är väldigt positiva till sång och musik, vilket i sig har banat väg för nya musikslag i verksamheten. För tillfället använder de sig exempelvis väldigt mycket av instrument:

Och sen har vi börjat nu med att när det är morgonmöte så sjunger vi en morgonsång, som innehåller lite klapp med händerna. Men då har vi istället ett barn sitter på en stol framför de andra och spela på ett instrument istället för att klappa. Där stärker man ju självkänslan, och vi har tänkt att där ska vi använda oss av lite olika instrument varje dag så får vi höra en variation. En och en får komma fram ”scenen”, då stärker man dem. Plus att sången blir lite annorlunda för varje dag. Sen sjunger vi den på engelska också!

Hur pedagogerna på avdelningen väljer att arbeta med sång och musik speglar sig i barnens spontana lek. Hon beskriver en situation som utspelat sig precis innan intervjun satte igång. Barngruppen hade delat upp sig i två grupper, där ena framförde ett nummer medan andra gruppen agerade publik. Den gruppen som skulle inta scenen gick iväg för att träna och kom sen tillbaka för att framföra ett modernt nummer med sång och dans.

5.2.2 Musikaliska upplevelser som barngruppen får ta del av

I samband med frågan som berör hur arbetslaget arbetar med sång och musik plockar pedagog 2 fram en lista där hon skrivit ner hur sång och musik gör sig synligt i deras verksamhet. Hon förklarar att de alltid har bakgrundsmusik igång på låg nivå när de äter, och även när de vilar efter lunch. De använder sig också av olika typer av musik för inspiration vid målning. Instrumentspel, sångkort, sångpåsar, dans, iPhone, youtube och spotify är andra musikaliska bitar som gör sig synliga i den dagliga verksamheten. Under temaarbeten menar pedagog 2 att det kan vara nyttigt att väva in sånger som lämpar sig till temat, utifrån det kan man beröra och öka förståelsen inom skilda områden, så som exempelvis naturvetenskap. Även förskolans flerspråkighet visar sig i den musikaliska verksamheten, då barnskötaren på avdelningen låter barngruppen ta del av albanska sånger. Även en förälder har kommit dit och lärt barnen afrikansk dans.

5.2.3 Med enkla musikaliska verktyg kan man åstadkomma mycket

Att visa nyfikenhet är en viktig egenskap i den personliga rollen, särskilt när det gäller sång och musik påpekar hon. Det finns instrument som är nya och främmande för barnen men också för oss pedagoger, påpekar hon. Här menar pedagog 2 att det uppstår ett tillfälle då de tillsammans kan utforska instrumentet med nyfikenhet, testa sig fram och se hur det låter. Hon menar även att det är viktigt:

...att man visar glädje över att nu ska vi lära oss en ny sång. Alltså det är något stort i det helt enkelt. Man ska satsa och va stolt över detta, att nu har ni chansen här att lära er en ny sång. Och att man har en bred variation på sång och musik. Jag tror att man kommer långt med det. Och sen kan man ju tycka vissa gånger att de sångerna har vi ju sjungit i 20 år, det är inget nytt. Men då visar det sig att mina arbetskamrater som är lite yngre, de kan inte alls de sångerna. Och barnen var inte ens födda för 20 år sedan, så att det finns bra sånger som står sig länge. Det behöver inte vara nyproducerat utan man kan ta sånger som varit med i

många år. Där melodi, ord och innehåll är väldigt pedagogiskt. Gamla för mig men inte för andra.

Pedagog 2 beskriver i intervjun hur mycket man kan åstadkomma i sitt musikaliska arbete med hjälp av enkla verktyg. Hon väljer att beskriva sång och musik som en traditionell och allmänbildande företeelse. Hon menar därigenom att det finns många äldre och väl använda barnsånger som är bra att sjunga än idag, det för att de bland annat innehåller pedagogiska texter med nyttiga ord.

5.3 Pedagog 3 – på småbarnsavdelningen

Pedagog 3 beskriver sin personliga relation till sång och musik som mycket god. Hon tycker om att sjunga vilket är ett intresse som hon använder sig flitigt av i sitt arbete med de små barnen. Hon påpekar att hon i grund och botten inte är en bra sångare, men att hon lärt sig att sjunga bättre genom sitt arbete. Däremot förklarar hon att barnen egentligen inte bryr sig om hur det låter när hon sjunger för dem.

Jag kan ju gå och sjunga för mig själv, fast att jag inte är någon sångare, så har jag det i mig, att jag uppskattar musik. Då blir det ju att man använder det rätt så mycket, det faller sig naturligt.

5.3.1 ”Det är lättare att få barnen att koppla av med musik”

I sitt arbete med förskolans allra minsta barn väver hon ofta in både sång och musik i verksamheten, pedagog 3 berättar att ibland sjunger hon välkända barnsånger och ibland spontansjunger hon lite i form av egna låtar och påhittade melodier. Spontansången sker främst i de vardagliga situationerna, som exempelvis påklädnad eller blöjbyte.

Det är lättare att få barnen att koppla av med musik. Du kan ju påverka stämningen med musiken. De har ju mycket rörelse i sig nu, lära sig gå och hoppa och den biten, då är med musik bra, för då använder du rytmen där i.

Pedagog 3 beskriver också hur sång och musik är lite av en rutin på avdelningen där hon jobbar, innan den dagliga lunchen sjunger man en sång samt varje måndag sker en sångsamling tillsammans med förskolans andra småbarnsavdelning.

I intervjun berör hon även lite lätt hur sång och musik främjar det enskilda barnets utveckling, där hon påpekar att upprepningen av sångens melodi och text fungerar som en språklig stimulans.

5.3.2 Att vara en lyhörd och uppfinningsrik pedagog

Trots det faktum att pedagog 3 anser att hon är ledande i alla roller så anser hon även att det är otroligt viktigt att vara lyhörd för barnens önskemål av exempelvis sånger. Hon förklarar också att youtube är ett bra ställe att lyssna på eventuella favoritsånger, samtidigt som hon förespråkar de traditionella barnsångerna. Barnsångerna kan även förnyas lite genom att sjunga utifrån olika känslöstämningar eller sjunga högt och lågt. Hon anser att man kan få in många nya bitar enbart genom att utgå från de traditionella sångerna. I sin pedagogiska roll kan hon också väva in kroppen i de musikaliska aktiviteterna, utifrån att exempelvis sjunga med tungan ute, hålla för öronen eller näsan. Hon menar på att hennes pedagogiska roll går ut på att förse de små barnen med upplevelser, vilket de sedan samlar ihop och skapar förståelse för.

Pedagog 3 pratar även lite om utvecklingen av sin roll i musikaliska sammanhang och säger att det var längesen hon deltog i fortbildning som syftar till det. Däremot förespråkar hon det värdefulla i att snappa upp nya idéer och musikaliska förhållningssätt av framförallt barnen, men även lärarkandidater och vikarier. Även tidigare arbetsplatser och kollegor har bidragit till och utformat de musikaliska verktyg hon idag behärskar.

5.4 Pedagog 4 – på storbarnsavdelningen

Pedagog 4 börjar med att beskriva sin passion för musik. Hon förklarar att hon är uppväxt med både körsång och instrumentspelande släktingar. Själv spelar hon piano och lite gitarr, och klargör att musik har blivit lite av hennes grej på förskolan. Hon anser att musik är hennes liv, vilket tydligt speglar sig i arbetet med barngruppen.

Vi spelar ofta både piano och gitarr när barnen sjunger. Vi tar fram vår lilla instrumentlåda, så dom får spela och dirigera orkestern. Vi har gjort en liten tavla där vi har satt upp bilder på olika barninstrument. Barnen får stå där med en dirigentpinne och peka på de olika instrumenten, och pekar de då på till exempel äggmaracacen så spelar den gruppen som har ägg maracas, det är jätteroligt.

Pedagog 4 använder på så sätt inte bara sin egen musikaliska förmåga i samband med exempelvis sångsamlingar, utan hon bjuder även in barnen i sin egen livsvärld. Barnen blir här inte enbart passiva lyssnare utan de får också vara med och spela på olika instrument, samt prova på hur det känns att vara ledare i ett musikaliskt sammanhang.

5.4.1 Genom sång och musik stärks självkänslan – barnet lär sig att våga

Pedagog 4 beskriver sång och musik som ett medel för att få barnen att våga och agera, ett exempel på det kan vara att stå framme vid pianot och sjunga. Antingen ett par stycken eller själv om man vill det. Det är inte nödvändigt att de alltid sjunger när de står där, utan det handlar främst om att våga ha fokus på sig. Vilket helt klart stärker självkänslan säger hon och berättar om en flicka som inom kort skulle börja i skolan. Hon var väldigt blyg och tog inte alls för sig i de situationer som uppstod, men genom att kontinuerligt stå framme vid pianot vågade hon till slut stå och sjunga tillsammans med en annan flicka inför barn, pedagoger och föräldrar.

5.4.2 Att inspirera och sprida glädjen för musiken vidare

Pedagog 4 påpekar också hur viktig hennes roll är i de musikaliska sammanhangen. Hon ser det som att det är hennes uppgift att sprida glädjen för musiken vidare. Att kunna spela instrument är egentligen bara en bonus, det centrala är att visa barnen det roliga i och med musiken. Dock blir det ofta så att hon och hennes gitarrspelande kollega agerar orkester till diverse sångaktiviteter. Ett exempel på det är den sångsamling som äger rum varannan fredag tillsammans med den andra storbarnsavdelningen. Personalen på den avdelningen brukar bjuda på teater i gengäld, och på så sätt anser hon att de kompletterar varandra bra.

Pedagog 4 lägger även vikt vid att ständigt utveckla sin professionella yrkesroll i de musikaliska sammanhangen, hon berättar att hon gärna vill delta i aktuell utbildning som rör ämnet. Det som tyvärr avgör hurvida hon får ta del av sång - och musikfortbildningen är givetvis pengar. Utöver glädjen för musiken och eventuell fortbildning menar hon även att det är viktigt att väva in barnens musikaliska erfarenheter, att helt enkelt använda sig av material som de lyssnar på hemma.

5.5 Pedagogers syn på sin yrkesroll i musikaliska sammanhang

Alla pedagogerna som deltog i intervjustudien beskrev sin relation till sång och musik som väldigt god. Pedagog 1 och 2 berättar att de mer än gärna har musik igång i det egna hemmet, medan pedagog 3 belyser det faktum att hon gärna sjunger ofta och mycket. Pedagog 4 nämner att sång och musik har präglat hela hennes uppväxt, och är än idag en stor del av hennes liv. Gemensamt för intervjudeltagarna är även att de alla påpekar att deras personliga intresse för sång och musik gör sig synligt i arbetet med barngruppen. Frågan är då, vilken syn har pedagogerna på sin professionella yrkesroll i musikaliska sammanhang? Skiljer sig

synen åt beroende på vilken åldersgrupp arbetet sker i samt om förskolan är mångkulturell eller inte?

5.5.1 Pedagoger i musikaliska sammanhang - småbarnsavdelning

För både pedagog 1 och 3, som arbetar på småbarnsavdelningar, är det musikaliska av stor betydelse. De använder båda välkända sånger och melodier för att skapa en lugn och trygg stämning hos både det enskilda barnet och barngruppen. De nämner båda två att en sång lämpar sig väldigt bra i de vardagliga situationerna på en småbarnsavdelning, exempel på det kan vara blöjbyten, påklädnad eller när stämningen i gruppen börjar bli orolig. Pedagog 1 använder sig här av välkända barnsånger, vilket även pedagog 3 gör men hon förklarar också att hon ofta hittar på egna texter och melodier. När de båda pedagogerna beskriver synen på sin professionella roll i musikaliska sammanhang så skiljer sig åsikterna åt.

Pedagog 1 lägger mycket vikt vid att fungera som en språklig stimulans för de små. Hon förklarar att majoriteten av barnen på avdelningen inte har något svenskt språk, sång och musik blir på så sätt en gemensam kommunikationsväg mellan barn och pedagog. I den här kommunikationen krävs en tydlig pedagog som införlivar de små med ständig trygghetskänsla, samt att visa glädje i de samband där sång och musik används.

Pedagog 3 lägger även vikt vid att skapa trygghet hos individen och gruppen, men hon betonar även hur sång och musik kan fungera som en avkopplande faktor. Hon påpekar även att hon brukar förnya välkända barnsånger och på så sätt skapa goda möjligheter till att väva in olika känslöstämningar, ansiktsuttryck och kroppsliga rörelser. I de här situationerna intar hon alltid en ledande roll, dock förklarar hon att det är viktigt att balansera sitt ledarskap med en ödmjuk lyhördhet. Trots att det finns en given ledare ska det alltid finnas rum för barnens önskemål gällande sång och musik. Pedagog 3 beskriver också att hennes musikaliska roll ständigt ligger i utveckling, vilket dock inte sker genom att delta i aktuell fortbildning. Hon menar istället att hon tar till sig värdefulla idéer och musikaliska förhållningssätt som barnen, lärarkandidater och vikarier kommer med.

5.5.2 Pedagoger i musikaliska sammanhang – storbarnsavdelning

Pedagog 2 och 4, som arbetar med förskoleverksamhetens äldre barn, väver båda in instrumentspelande i sitt pedagogiska arbete. Barnen får spela tillsammans med och inför sina kompisar, de båda pedagogerna menar här att självkänslan hos det enskilda barnet kan stärkas.

Resultatet påvisar inte bara likheter, det går även att urskilja en del olikheter. Särskilt gällande hur de ser på sin roll i musikaliska kontexter.

När det gäller sång och musik på storbarnsavdelningar påpekar pedagog 2, som arbetar i en mångkulturell barngrupp, att det är oerhört viktigt att sjunga med barnen. Här fungerar hon som en traditionsbärare, hon för helt enkelt den svenska sångskatten vidare. Pedagog 2 påpekar dessutom hur hon kan använda sång och musik i allmänbildande syfte samt hur hon i musikaliska sammanhang fungerar som en språkstimulerande faktor. Pedagog 2 förklarar även hur hon, genom sång och musik, kan skapa en gemenskap i gruppen och arbeta med att införliva självkänsla hos individen. I synen på sin pedagogiska yrkesroll väver hon även in läroplanen och strävansmålen kring sång och musik i förskoleverksamheten.

Gällande den pedagogiska rollen i musikaliska sammanhang berättar pedagog 2 även att det är oerhört viktigt att vara nyfiken tillsammans med barnen. Hon menar att det finns instrument som är nya för både henne och barnen, då uppstår en möjlighet för dem att utforska det tillsammans. Med enkla musikaliska medel och en bred variation kan man komma långt, påpekar hon. På avdelningen där pedagog 2 arbetar gör sig musiken synlig i många skilda delar av verksamheten. Bland annat under måltiderna, vid skapandet av bilder och i diverse temaarbeten. I utövandet av sin musikaliska ledarroll använder hon sig av sångkort, sångpåsar, iPhone, youtube, spotify med mera.

Pedagog 4 har vävt samman sin passion för musik med sin professionella yrkesroll, hon spelar ofta olika instrument för barnen och låter dem ta del av och vara delaktiga i hennes intresse. I vissa musikaliska sammanhang lämnar hon över ledarrollen till barnen, då de får dirigera den lilla barnorkestern. Hon påpekar även att det centrala och mest väsentliga i hennes musikaliska yrkesroll är att sprida glädjen för musiken vidare, men också att se till att barnens musikaliska livsvärldar vävs in i verksamheten. Hon betonar dessutom det faktum att den pedagogiska rollen är under ständig rekonstruktion, då hon mer än gärna vill delta i all fortbildning som rör sång och musik. Precis som pedagog 2 diskuterar även pedagog 4 hur sång och musik kan stärka det enskilda barnets självkänsla, men hon betonar också det faktum att andra positiva effekter kommer ur att sjunga med barngruppen. Framförallt lär de sig att våga och agera inför publik.

6.Diskussion

Syftet med examensarbetet är att undersöka hur verksamma pedagoger ser på sin professionella yrkesroll i musikaliska sammanhang. Studien grundar sig på semistrukturerade intervjuer, i vilket fyra förskollärare från två olika förskolor i samma kommun deltog. Resultatet gav en djupare insikt i huvudfrågan och arbetets aktuella frågeställning. Vi är dock medvetna om att en undersökning som grundar sig på fyra intervjudeltagare inte ger en fullständig inblick i det problematiserade området. På så vis kan vi inte dra en slutsats som beskriver verkligheten, utan enbart urskilja de tendenser och mönster som visar sig i examensarbetets resultat. I det här avsnittet kommer således undersökningens resultat att kopplas till examensarbetets forskningsbakgrund, valet av metod kommer att analyseras utifrån ett kritiskt perspektiv och en slutsats kommer att diskuteras fram och sättas i relation till den aktuella frågeställningen.

6.1 Resultatdiskussion

Gottberg (2009) menar att estetiska ämnen, så som sång och musik, involverar barnet i sitt eget lärande. I sammanhang av det här slaget kan barnet knyta ihop kunskap, känslor, upplevelser och erfarenheter till en meningsfull helhet. Hon menar även att barnet kan stärka sin självkänsla i musikaliska kontext. Detta är viktiga aspekter som studiens deltagare berört i sina intervjuer. Pedagog 1, 2 och 4 betonade särskilt vikten av att hitta sin självkänsla i musiken, men pedagog 2 förklarade även hur sång och musik innehöll både viktig kunskap och allmänbildning. Pedagog 3 lade tonvikt på hur hon använder sig av musikaliska inslag i syfte att skapa förståelse för olika känslöstämningar, men också betydelsen av att väva i barnens erfarenheter och eventuella tankar, idéer och önskemål. Även pedagog 1 förklarade hur hon nyttjar framförallt sång för att införliva positiva känslotillstånd hos de allra minsta barnen.

Hammershøj (1997) beskriver hur barn utvecklas musikaliskt, med utgångspunkt i Erik H. Erikson teori, och menar att det lilla barnets första tid i livet framförallt grundar sig på trygghet och tillit till andra människor. Detta stämmer överens med hur pedagog 1 och 3, som båda arbetar på småbarnsavdelningar, ser på sin pedagogiska roll i musikaliska sammanhang. De beskriver framförallt att de ofta använder sig av sång och musik för att skapa trygghet och lugn i barngruppen. Hammershøj (1997) belyser även det faktum att under spädbarnsfasen, som innefattar 0 – 1,5 år, är skapandet av ljud en central punkt. Det lilla barnet leker med

rösten i syfte att framkalla en variation av ljud, vilket är en aspekt som pedagog 3 använder sig av i sitt musikaliska arbete med barngruppen. Hon beskriver nämligen hur hon förenar det lilla barnets ljudlekar med välkända barnsånger, då de sjunger bland annat högt och lågt.

Pedagog 2, som arbetar på en storbarnsavdelning, beskriver i sin intervju hur barnen en dag delade upp sig i två grupper. Ena gruppen var artister medan den andra agerade publik. De tränade på dans och sång till välkända låtar som de sedan framförde för publiken. Hammershøj (1997) menar att *det yngre förskolebarnet* har ett växande intresse för att interagera socialt med andra, vilket även visar sig i musikaliska sammanhang. När *förskolebarnet* befinner sig i 5 – 6 års ålder uppstår en medvetenhet kring sång och musik samt hur den kan återskapas. Barnet vill gärna lyssna på sin favoritlåt om och om igen, och därigenom reproducera och återge sin egen tolkning. I den här åldern kan barnet även kombinera sång med enkla musikaliska instrument, vilket pedagog 2 och 4 utnyttjar i arbetet med sina barngrupper.

Vesterlund (2003) menar att musik är ett universellt språk som svetsar samman människor från olika kulturer och etniska grupper. Det här tar även Lindqvist upp i *Lekens möjligheter* (1996), där hon belyser hur Bjørkvold framför liknande tankar kring musiken och människan. I intervjustudien är det här en musikalisk aspekt som pedagog 1 lägger vikt vid, hon menar att sång och musik på småbarnsavdelningen där hon jobbar fungerar som en gemensam kommunikationsväg mellan pedagogerna och barnen då barngruppen är mångkulturell och inte har det svenska språket med sig från hemmet.

Sång och musik är inte bara ett universellt och allsidigt språk, Granberg (2000) beskriver bland annat hur sånger kan främja barnets språkinläring. I samband med sången erövrar det lilla barnet nya ord och begrepp. Både pedagog 1, 2 och 3 belyser det faktum att de med hjälp av sång och musik kan stimulera språkutvecklingen hos både det enskilda barnet och gruppen. Pedagog 3 berör enbart ämnet väldigt lätt, medan pedagog 1 och 2 förklarar det mer detaljerat. Barngrupperna som de båda pedagogerna arbetar i är mångkulturella, och på så sätt genomsyras deras pedagogiska roll till stor del av att fungera som en språklig stimulans hos de här förskolebarnen.

Vi har en liten ett-åring som inte säger någonting, men när han gör det här ”...akta dig, akta dig” (Pedagogen visar rörelserna ur ”*Lilla snigel*”) då visar han att han vill att vi ska sjunga den. Och han blir helt salig när vi börjar sjunga, det är precis som han talar om för oss att det är skönt att vi förstod vad han menade. Det ser man i ögonen! (Se pedagog 1).

Pedagog 1 förklarar hur de allra minsta barnen lyssnar, tar in och lagrar det svenska språket under exempelvis en sångsamling. Den här nya språkliga erövringen använder de sig av vid senare tillfällen, precis som den lilla ett-åringen i exemplet. Pedagog 2 fastställer liknande tankar då hon påpekar att barn hämtar nya ord från sångtexterna, vilket visar sig i andra delar av verksamheten. Ett barn kan exempelvis i leken använda sig av en sångtitel för att beskriva ett objekt, här kan då ett leksakslamm kallas för "*Bä, bä vita lamm*" istället. Här kan man även dra en parallell till det sociokulturella perspektivet och Vygotskijs tankar kring människans kreativitet. Vygotskij menar att det är i de kreativa processerna, så som exempelvis musikaliska kontexter, som vi tolkar våra erfarenheter. Människans kreativa förmåga härstammar i det lilla barnets lek (Vygotskij, 1995). Förskolebarnet tolkar således sina upplevelser och nya kunskap i leken, vilket kan kopplas till hur pedagog 2 menar att ord från sångtexter kan visa sig när barnen interagerar med varandra.

Granberg (2000) menar även att barnets motorik, koordination och koncentrationsförmåga kan främjas i musiken, vilket kan kopplas till det pedagog 3 nämnde i intervjun. Hon menade på att barnsångerna kan förnyas i syfte att väva in fler bitar av det lilla barnets utveckling. Exempelvis kan olika rörelser läggas till musiken och särskilda delar av kroppen kan användas i samband med sången. Pedagog 3 menar här att barnen kan få sjunga med tungan ute, hålla för näsan eller öronen.

I intervjun beskriver pedagog 2 hur hon anser att sång och musik är allmänbildande samt att många texter är pedagogiskt uppbyggda. Här kan en parallell dras till det Fröbel en gång i tiden klargjort, han menade att sånger kan användas i kunskapsöverförande syfte. Fröbel strävade på så sätt efter att väva samman musik och texter med ett välvalt pedagogiskt innehåll. Pedagog 2 beskriver, liknande de tankar och åsikter som Fröbel myntat, att framförallt sångens texter kan användas för att lära sig om ett specifikt objekt eller fenomen. Hon menar exempelvis att sång i samband med ett naturvetenskapligt temaarbete kan öka förståelsen hos det enskilda barnet.

I *Musikspråka i förskolan* (2003) framför Vesterlund fyra punkter som hon anser vara viktiga att ta hänsyn till när förskolläraren leder barn i sång och musik – *trygghet, glädje, tydlighet* och *planering*. Pedagog 2 och 3 belyser hur viktigt det är att vara *trygg* med de musikaliska förmågor man har. Pedagog 2 påpekar att exempelvis instrument som är nya för både henne

och barnen skapar tillfälle för en gemensam utforskning av föremålet. Hon menar även att en bred variation av de verktyg och idéer man har kan bana väg för ett storartat musikaliskt arbete. Pedagog 3 beskriver snarare det faktum att hon inte är en sångare, men att hon lärt sig under sin yrkeskarriär som förskollärare. Samtidigt påpekar hon att barnen egentligen inte bryr sig om hur det låter när hon sjunger med dem, huvudsaken är att hon leder dem i sången.

Vesterlund (2003) menar att du vinner barnens intresse när du visar *glädje* i den musikaliska kontexten, din goda inställning smittar av sig. Vilket är en punkt som pedagog 1, 2 och 4 lägger vikt vid, där framförallt pedagog 2 delger betydelsen av ”...att man visar glädje över att nu ska vi lära oss en ny sång. Alltså det är något stort i det helt enkelt” (Se pedagog 2). Intervjuerna för de här tre pedagogerna visar på så vis att en glädjefull inställning till sång och musik är något som genomsyrar deras yrkesroll i musikaliska sammanhang.

Tredje punkten är tydlighet, här menar Vesterlund (2003) att *tydlighet* och upprepning är av stor betydelse när man musikspråkar med förskolebarn, framförallt om barngruppen är flerspråkig. Punkten tydlighet kan kopplas till hur pedagog 1 ser på sin pedagogiska roll, hon beskriver att hennes arbete med sång och musik på en mångkulturell småbarnsavdelning går ut på att bland annat vara tydlig och konkret när hon sjunger. Vilket oftast sker i form av sångkort som tydligt visar vad sångtexten handlar om.

Fjärde och sista punkten är *planeringen*, där Vesterlund (2003) menar att det är viktigt att ha en välstrukturerad plan när man leder barn i sång och musik. Trots det tänkta upplägget bör man som pedagog vara lyhörd och flexibel samt ta vara på det som barnen har att tillägga. Att lyssna på och utgå från barngruppen är en punkt som alla fyra intervjudeltagarna berör när de diskuterar synen på sin yrkesroll i musikaliska sammanhang. Pedagog 1 menar att hennes planering alltid utgår från barnens tillfälliga behov, det är alltså situationen som styr hur det musikaliska upplägget ter sig. Pedagog 2 beskriver hur hon inte är fullfjädrad när det gäller ämnet sång och musik, däremot ser hon det som något positivt. På så vis kan hon och barnen utforska med nyfikenhet tillsammans. Pedagog 3 berättar hur viktigt det är att balansera ledarrollen med förmågan att vara lyhörd inför barnens önskemål, medan pedagog 4 förklarar hur hon låter barngruppen ta del av hennes musikaliska erfarenheter samt att det är en prioritet för henne att väva in deras livsvärldar.

Uddholm (1993), Jernström och Lindberg (1995) samt Sundin (1995) beskriver hur pedagoger inte behöver ha en mångfald av musikaliska färdigheter, huvudsaken är att utnyttja de verktyg man faktiskt har. Sundin (1995) påpekar även här att med enkla färdigheter kan man som pedagog skapa en tillfredsställande och inspirerande musikalisk atmosfär för barngruppen att vistas i. Viktigast är en öppenhet och nyfikenhet inför allt vad sång och musik har att erbjuda. Vilket framförallt pedagog 2 belyser i sin intervju, hon menar att nyfikenhet är en central punkt i det musikaliska arbetet med barngruppen. Tillsammans kan de då undersöka och utforska tillsammans. Hon påpekar även att hon anser att man kan åstadkomma mycket med hjälp av enkla medel. Pedagog 3 vidrör också det som Uddholm, Jernström och Lindberg samt Sundin tar upp, hon definierar sig i grund och botten inte som någon bra sångare. Däremot är det en förmåga som hon tränat upp under sina år som verksam förskollärare, dessutom har hon kommit till insikt att barnen inte bryr sig om hur hennes sångröst låter. Man behöver således inte kunna spela ett flertal instrument och sjunga fantastiskt för att leda barn i den musikaliska kontexten.

De fyra pedagogerna som deltagit i intervjustudien beskriver hur de använder sig av sång och musik i både planerade och vardagliga sammanhang, framförallt pedagog 1 och 3 som arbetar med förskoleverksamhetens allra minsta barn. Pedagog 2 beskriver hur de planerade musikaliska aktiviteterna ibland gör sig synliga i den vardagliga kontexten, så som i exempelvis barnens lek. Pedagog 4 förklarar däremot hur hon använder sig av material som barnen lyssnar på hemma i den vardagliga förskoleverksamheten, för henne är barnens musikaliska livsvärldar av stor betydelse. Att låta sång och musik genomsyra både planerade såväl som vardagliga tillfällen, precis som undersökningens intervjudeltagare beskriver, är viktigt enligt Jernström och Lindberg (1995). Sundin (1995) tillägger även att kontext av det här slaget kan införliva trygghet och förtroende, träna samarbetsförmågan samt stärka gemenskapen i gruppen. Att införliva trygghet är en punkt som både pedagog 1 och 3 nämner när de diskuterar sin professionella yrkesroll. Genom att sjunga en välkänd barnvisa vid exempelvis blöjbyte eller påklädnad kan de skapa en avkopplande och trygg miljö för de små barnen. Medan pedagog 2 belyser det faktum att hon anser att sång och musik skapar gemenskap och stärker vi-känslan i gruppen.

6.2 Kritisk analys av metod

För att få en fullständig dokumentation av intervjustudien använde vi oss av ljudupptagning och Denscombe (2000) menar att den här dokumentationsmetoden är att föredra. Trots det

medföljer en negativ aspekt, en ljudupptagning fångar inte eventuella kroppsliga uttryck som kan vara av vikt för datainsamlingen. Vi valde därför att komplettera ljudinspelningen med fältanteckningar. Efter transkribering och analysering tycker vi dessvärre att fältanteckningarna inte gav så mycket som vi hoppats på. Vi diskuterade om en videinspelning lämpat sig bättre för examensarbete men kom fram till att ljudupptagning trots allt var det rätta valet. Intervjudeltagarna i studien tyckte att det var en aning obehagligt att bli röstinspelade, på så sätt anser vi att en videofilmning hade gjort dem mer nervösa vilket i sig kunde ha påverkat resultatet.

6.3 Slutsats och sammanfattning

I det här avsnittet kommer examensarbetets resultat att förtydligas och sättas i relation till den aktuella frågeställningen. Uppsatsen kommer således att knytas samman och få en slutsats.

I en sociokulturell undersökning står bland annat det sociala sammanhanget i fokus, Claesson (2007) påpekar hur pedagogiska forskare ofta utgår från att det är pedagogens uppgift att arrangera sociala kontexter för barnen att interagera i. Examensarbetets huvudsyfte har varit att undersöka hur verksamma pedagoger ser på sin yrkesroll i de musikaliska kontexten som existerar inom förskoleverksamheten – hur anser de att de kan forma de här sammanhangen som innefattar sång och musik på ett sådant sätt att det främjar och stimulerar det enskilda barnets utveckling?

Undersökningens resultat visar att intervjudeltagarna anser att deras professionella yrkesroll är viktig i musikaliska sammanhang samt att de i kontext av det här slaget kan arbeta för att främja och stimulera ett flertal delar av det enskilda barnets utveckling. De betonar bland annat hur de utifrån sång och musik kan fungera som språklig stimulans, stärka självkänslan hos det enskilda barnet, införliva en trygg atmosfär, skapa gemenskap i gruppen, träna det enskilda barnets motorik och kroppsuppfattning samt skapa glädjande tillfällen för barngruppen att interagera i. Samtliga respondenter beskriver även hur deras personliga intresse för sång och musik blir en del av arbetet i barngruppen.

Resultatet visar även skillnader i hur pedagoger arbetar musikaliskt med förskoleverksamhetens yngsta respektive äldsta barn. På en småbarnsavdelning står respondenterna eniga om att välkända barnsånger och melodier kan införliva en trygg atmosfär för det lilla barnet att vistas i. I musicerandet med äldre förskolebarn tränas

förmågan att våga och agera, men samtidigt kan även deras självkänsla stärkas påpekar respondenterna som arbetar på storbarnsavdelning. Utifrån undersökningens analyserade data kan vi även urskilja en olikhet mellan de två förskolorna som respondenterna arbetar i, främst gällande sambandet mellan det musikaliska och barnets språkutveckling. Respondenterna som arbetar i en flerspråkig barngrupp definierar sig själva och sitt musikaliska arbete som språklig stimulans för det enskilda barnet. I sången och musiken kan de arbeta för att barnen, som inte har ”svenskan med sig från hemmet”, lär sig nya ord och begrepp. Att sång och musik kan fungera som språklig stimulans är en punkt som de två andra respondenterna inte direkt berör i sina intervjuer.

Sammanfattningsvis påvisar undersökningen således att respondenterna står eniga om att de kan åstadkomma mycket genom att låta det musikaliska genomsyra deras arbete med förskolebarnen, de ser sin roll som både viktig och betydelsefull. Hur de sedan väljer att väva in sång och musik i verksamheten ter sig olika. De musikaliska kontexter som förskolebarnen deltar i grundar sig följaktligen på de verktyg som pedagogen behärskar samt barngruppens behov och tidigare erfarenheter, vilket tydligt visar sig i examensarbetets analyserade frågeställning. Resultatet uppvisar även skillnader i hur pedagoger ser på syftet bakom sång och musik beroende på om de jobbar med verksamhetens yngre eller äldre barn. Undersökningen har klarlagt att pedagoger som jobbar på småbarnsavdelning betonar hur musikaliska kontexter kan införliva det lilla barnet med trygghet och lugn medan pedagoger som arbetar med de äldre barnen lägger vikt vid att stärka det enskilda barnets självkänsla med hjälp av aktiviteter som innefattar sång och musik. I undersökningens resultat kan vi även urskilja skillnader mellan respondenternas svar, beroende på om de arbetar i en flerspråkig barngrupp eller inte. Det visar sig således att de två respondenter som arbetar i en mångkulturell barngrupp betonar hur sång och musik blir en språklig stimulans för de barnen som inte har med sig ”svenskan från hemmet”, vilket är en syn som genomsyrar deras pedagogiska roll när de leder barngruppen i musikaliska kontexter, både planerade och vardagliga. Respondenterna som däremot arbetar med mestadels svensktalande barn kopplar inte direkt samman sång och musik med barnets språkutveckling, vilket i sig var en punkt som vi trodde att samtliga respondenter skulle beröra.

7. Referenslista

- Bjørkvold, Jon-Roar (2005). *Den musiska människan*. 2., [rev. och utvidgade] uppl. Stockholm: Runa
- Denscombe, Martyn (2000). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur
- Fagius, Gunnel (red.) (2007). *Barn och sång: om rösten, sångerna och vägen dit*. Lund: Studentlitteratur
- Ferm Thorgersen, Cecilia (2012) Musikdidaktiskt arbete med förskolebarn i Söderman, Johan & Riddersporre, Bim (red.) *Musikvetenskap för förskolan*. 1. utg. Stockholm: Natur & kultur
- Gottberg, Jessica (2009). *Musiken och rytmiken i praktiken*. Stockholm: Sveriges Utbildningsradio i samarbete med Rikskonserter
- Granberg, Ann (2000). *Småbarns utevistelse: naturorientering, lek och rörelse*. 1. uppl. Stockholm: Liber
- Hammershøj, Henny (1997). *Musikalisk utveckling i förskoleåldern*. Lund: Studentlitteratur
- Holgensen, Sven-Erik (2012). Musik som fast hållpunkt i Söderman, Johan & Riddersporre, Bim (red.) *Musikvetenskap för förskolan*. 1. utg. Stockholm: Natur & kultur
- Häger, Björn (2001). *Intervjuteknik*. 1. uppl. Stockholm: Liber
- Häikiö, Tarja (2007). *Barns estetiska läroprocesser: atelierista i förskola och skola*. Diss. Göteborg : Göteborg universitet, 2007
- Jederlund, Ulf (2002). *Musik och språk: ett vidgat perspektiv på barns språkutveckling*. 1. uppl. Hässelby: Runa
- Jernström, Elisabet & Lindberg, Siw (1995). *Musiklust*. 1. uppl. Stockholm: Runa
- Kvale, Steinar (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur
- Lind, John & Neuman, Sigrid (1981). *Musik i livets början*. Stockholm: Akademilitt.
- Lindqvist, Gunilla (1996). *Lekens möjligheter: om skapande lekpedagogik i förskola och skola*. Lund: Studentlitteratur
- Läroplan för förskolan Lpfö 98*. [Ny, rev. utg.] (2010). Stockholm: Skolverket
- Løkken, Gunvor, Haugen, Synnøve & Røthle, Monika (red.) (2006). *Småbarnspedagogik: fenomenologiska och estetiska förhållningssätt*. 1. uppl. Stockholm: Liber
- Patel, Runa & Davidson, Bo (2011). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. 4., [uppdaterade] uppl. Lund: Studentlitteratur
- Paulsen, Brit (1996). *Estetik i förskolan*. Lund: Studentlitteratur
- Strandberg, Leif (2006). *Vygotskij i praktiken: bland plugghästar och fusklappar*. Stockholm: Norstedts akademiska förlag

- Sundin, Bertil (1978). *Barns musikaliska utveckling*. 1. uppl. Lund: LiberLäromedel
- Säljö, Roger (2000). *Lärande i praktiken: ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Prisma
- Törnquist, Els-Mari (2006). *Att iscensätta lärande: lärarens reflektioner över det pedagogiska arbetet i en konstnärlig kontext*. Diss. Lund : Lunds Universitet, 2006
- Uddén, Berit (2001). *Musisk pedagogik med kunskapande barn: vad Fröbel visste om visan som tolkande medel i barndomens studiedialog*. Diss. Stockholm : Univ., 2001
- Uddholm, Mats (1993). *Pedagogen och den musikaliska människan: en bok om musik i vardagsarbetet*. Mölndal: Lutfisken
- Vesterlund, Mallo (2003). *Musikspråka i förskolan: med musik, rytmik och rörelse*. 1. uppl. Stockholm: Runa
- Vygotskij, Lev Semenovič (1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg: Daidalos

8. Bilagor

Intervjufrågor

- Vilken personlig relation har du till sång och musik?
- Hur påverkar ditt intresse för sång och musik det egna arbetet med barngruppen?
- Hur anser du att barns utveckling kan främjas och stimuleras av musikaliska aktiviteter?
- Har du tagit del av fortbildning som syftar till att utveckla din personliga yrkesroll gällande sång och musik i förskoleverksamheten? Berätta!
- Hur arbetar du och dina kollegor i arbetslaget med sång och musik?
- Hur ser du på din pedagogiska roll när du arbetar med sång och musik tillsammans med barnen?
- Hur anser du att ditt arbete med sång och musik visar sig i planerade som så väl vardagliga situationer?